

ВИСНОВОК

до проекту Закону України
«Про академічну доброчесність»
(реєстр. № 10392 від 08.01.2024)

Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій (далі – Комітет) за дорученням Голови Верховної Ради України 14 травня 2024 (протокол № 150) розглянув проект Закону України «Про академічну доброчесність» (реєстр. № 10392 від 08.01.2024), поданий народними депутатами України Стефанчуком Р.О., Гришиною Ю.М. та іншими, і зазначає таке.

Комітет визначений головним з опрацювання цього законопроекту.

У пояснювальній записці до законопроекту визначено, що його розроблено з метою зростання культури академічної доброчесності в усіх закладах освіти і наукових установах, утвердження цінностей академічної доброчесності як в академічному середовищі, так і в суспільстві загалом.

Прийнятий Верховною Радою України у 2017 році новий прогресивний базовий Закон України «Про освіту» надав потужний поштовх формуванню у закладах освіти і наукових установах культури академічної доброчесності. На сьогодні питання академічної доброчесності також врегульовані законами України «Про вищу освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про фахову передвищу освіту» та прийнятими на їх виконання відповідними підзаконними нормативно-правовими актами. Разом з тим, питання академічної доброчесності врегульовані у вищезазначених законах України лише частково, несистемно, без розкриття глибинного змісту і забезпечення правової визначеності у розумінні сутності академічної доброчесності, її цінностей, конкретних принципів і правил, без розкриття змісту порушення академічної доброчесності і основних правил і процедур притягнення до академічної відповідальності.

Тому для України є актуальним і необхідним прийняття єдиного системного Закону «Про академічну доброчесність», який запроваджує в академічну сферу позитивні європейські практики подолання різних проявів академічної недоброчесності та сприяє формуванню культури усього суспільства відповідно до європейських цінностей.

Законопроект про академічну доброчесність дозволить:

- підвищити якість освітнього процесу та наукової діяльності, збільшити довіру до результатів навчання та наукових результатів наших вчених, сформувані у підростаючих покоління ціннісний фундамент, що забезпечить економічне зростання всього суспільства, зниження рівня корупції, збільшити повагу до результатів інтелектуальної діяльності інших людей;

- забезпечити правову визначеність у питанні змісту академічної доброчесності, розкривши його через конкретні, визначені світовою академічною спільнотою, базові цінності: чесність, довіра, повага, справедливість, відповідальність, стійкість, рішучість, а також визначити основні шляхи забезпечення академічної доброчесності;

- визначити основні принципи і основні правила академічної доброчесності, яких мають дотримуватися усі учасники освітнього процесу на всіх рівнях освіти і усі вчені під час провадження наукової діяльності;

- визначити зміст та основні види порушень академічної доброчесності, зміст та основні питання академічної відповідальності, у тому числі основні види санкцій за такі порушення;

- врегулювати основні процедури реагування на порушення академічної доброчесності, визначивши особливості реагування на порушення академічної доброчесності здобувачем освіти, особливості притягнення до академічної відповідальності керівників закладів освіти, наукових установ, а також особливості та наслідки позбавлення присудженого наукового ступеня, ступеня вищої освіти чи присвоєного вченого звання.

Проект передбачає зміни до інших законів України (Кодексу Законів про працю, ЗУ «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про рекламу», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про державну службу», «Про освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про авторське право і суміжні права»).

Проект включений до Плану законопроектної роботи Верховної Ради України на 2024 рік, затвердженого постановою Верховної Ради України від 06.02.2024 № 3561-ІХ (п. 214).

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України (далі - ГНЕУ) висловлює свої зауваження та пропозиції щодо змісту законопроекту, зокрема щодо:

- відсутності суттєвих правових відмінностей між термінами законодавства про авторське право (ч. 1 ст. 435, ч.1 ст. 437 Цивільного кодексу України та п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про авторське право та суміжні права») та термінами проекту, що є підставою для змішування відносин академічної доброчесності та відносин з охорони авторських прав;

- необхідності доопрацювання термінологічно характеру та усунення неузгодженостей між:

положеннями законопроекту (ч. 1 ст. 24) та Законом України «Про авторське право і суміжні права» (п. 1 ч. 2 ст. 53) в частині визначення терміну «академічний плагіат»;

положеннями законопроекту (ч. 1 ст. 12) та Законом України «Про освіту» (ч. 3 ст. 41) щодо необхідності визначення закладами освіти внутрішніх систем та механізмів забезпечення академічної доброчесності;

положеннями законопроекту (ч. 3 ст. 26 проекту з п. 1 ч. 2 ст. 39 проекту) та пропонованими змінами до Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність» (ст. 28-1) в частині застосування санкцій при виявленні самоплагіату в науковій статті;

положеннями законопроекту (ч. 1 ст. 6) з Законом України «Про наукову та науково-технічну діяльність» (ч. 3 ст. 5) в частині визначення обов'язків учених;

положеннями законопроекту (ч. 3 ст. 9) із нормами Закону України «Про освіту» (ч.ч. 6-7 ст. 9, ч. 8 ст. 12, ч. 4 ст. 39-1 та ч. 3 ст. 41) в частині застосування процедури оцінювання;

- правової невизначеності положень законопроекту, в частині:

доказової бази результатів досліджень (абз. 4 ч. 1 ст. 6) та в частині «можливого впливу» останніх на суспільство (абз. 6 ч. 1 ст. 6);

застосування санкцій (ч. 4 ст. 26 та ч. 2 ст. 28);

процедури відкликання академічного твору (ч. 3 ст. 15, ч. 2 ст. 24, ч. 3 ст. 25, ч. 3 ст. 26);

передбачених доповнень щодо переліку діянь, які вважаються порушенням присяги державного службовця або присяги посадової особи місцевого самоврядування до ст. 36 Закону України «Про державну службу» (нова ч. 6) та ст. 11 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» (нова ч.7);

суперечностей положень законопроекту (ч. 3 ст. 8) з доповненнями до Закону України «Про авторське право і суміжні права» (п. 2 ч. 1 ст. 11), в частині права автора твору на анонімність.

ГНЕУ відмічає необхідність визначення виду, меж та критеріїв щодо застосування санкцій та конкретизації органів, які їх застосовуватимуть.

Офіс підтримки адаптації законодавства України до положень права Європейського союзу зазначає, що правовідносини, які врегульовуються законопроектом, не регулюються правом Європейського Союзу та Угодою про асоціацію з Європейським союзом та не підпадають під дію міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції.

Комітет Верховної Ради України з питань бюджету відзначає, що у разі прийняття, законопроект не матиме впливу на показники бюджетів.

Міністерство освіти і науки України (далі – МОН України) погоджується з Головним науково-експертним управлінням Апарату Верховної Ради України в частині зауважень та пропозицій щодо змісту законопроекту, які стосуються, зокрема термінологічного характеру, та в межах компетенції надає низку зауважень і пропозицій до проекту Закону України «Про академічну доброчесність» (реєстр. № 10392 від 08.01.2024). Зокрема МОН України

запропонувало нову редакцію ст. 39 проекту, в якій враховані питання реагування на порушення академічної доброчесності під час присудження наукових ступенів, присвоєння вчених звань з урахуванням покладених на Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти повноважень в частині реагування на порушення академічної доброчесності.

МОН України звертає увагу на те, що застосування санкцій щодо позбавлення наукових ступенів, учених звань регулюються спеціальним законодавством і не можуть регулюватися виключно Законом України «Про академічну доброчесність».

Міністерство фінансів України у межах компетенції зауважень до законопроекту не має.

Національна академія наук України надіслала експертний висновок, підготовлений в **Інституті держави і права ім. В. М. Корецького**, в якому звернено увагу на необхідність доопрацювання проекту стосовно визначення чітких критеріїв встановлення факту порушення академічної доброчесності, правил академічної доброчесності, принципів та цінностей академічної доброчесності, а також переліку суб'єктів академічної діяльності, задля дотримання конституційних принципів рівності та недискримінації.

Серед пропозицій зазначено, що проект потребує доопрацювання в частині:

- термінологічної складової проекту закону та її узгодження з чинним законодавством;

- конкретизації нормативних актів, які визначають притягнення до академічної відповідальності особи у разі встановлення факту порушення нею академічної доброчесності.

НАН України у своєму експертному висновку зауважує, що законопроект (реєстр. № 10392 від 08.01.2024) не відповідає цілям євроінтеграції України, зокрема досягненню та дотриманню європейських стандартів у сфері освіти (Європейського простору вищої освіти), відповідно до яких забезпечення академічної доброчесності належить до сфери академічної свободи закладів освіти, а не регулюється законодавством.

У зв'язку з цим Комітет відзначає, що академічна доброчесність є ключовим складником забезпечення якості вищої освіти як основного принципу Болонської декларації та головного пріоритету для академічного співтовариства і державної освітньої політики. Україна, будучи членом ЄПВО, взяла на себе низку зобов'язань, одним із яких є узгодження національної системи забезпечення якості зі Стандартами і рекомендаціями щодо забезпечення якості в ЄПВО (ESG). Одним із ключових стандартів ESG є дотримання академічної доброчесності академічною спільнотою. У законопроекті враховані позитивні європейські практики подолання різних проявів академічної недоброчесності, що дозволить сформувати культуру дотримання доброчесності в суспільстві, яка базується на європейських цінностях.

Також Комітет відмічає, що законопроект був розроблений з урахуванням ключових міжнародних документів, які заклали підґрунтя для створення юридичних рамок з питань освітньої політики на рівні Європейського Союзу,

зокрема Бухарестської Декларації з етичних цінностей та принципів вищої освіти в Європейському регіоні (2004 р.), схваленого Міжнародною Асоціацією університетів та Magna Charta Observatory Керівництва для інституційних Кодексів етики в галузі вищої освіти (2012 р.), рішення Постійної конференції Міністрів освіти Ради Європи з управління та якості освіти про Створення Пан-Європейської платформи з питань етики, прозорості та чесності в галузі освіти (ETINED) (Гельсінська Підсумкова Декларація, 2013 р.) тощо. Відтак вищезазначене зауваження НАН України є сумнівними.

Національна академія правових наук України спільно з фахівцями Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України, Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності НАПрН України, Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В.Сташиса НАПрН України, Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України надала свої експертні висновки, в яких звернено увагу на необхідність доопрацювання проекту щодо відповідності його положень вимогам правової визначеності та визнали його таким, що потребує термінологічного вдосконалення.

Також були надані такі пропозиції до законопроекту:

- предмет регулювання обмежити академічною доброчесністю та виключити термін «академічна діяльність»;
- різні види діяльності, яких може торкатися академічна доброчесність, зазначити саме як сфери прояву відносин, при реалізації яких необхідно дотримуватися принципів і правил академічної доброчесності;
- уточнити зміст та усунути суперечності положення законопроекту (ч. 2 і ч. 3 ст. 3) в частині прийняття рішень з будь-яких питань формування, забезпечення та популяризації академічної доброчесності;
- уточнити положення проекту закону (ст. 6 проекту) та приведення останньої у відповідність до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (ст. 4), в частині покладання на інших суб'єктів наукової діяльності відповідних обов'язків щодо дотримання академічної доброчесності та конкретизації їх;
- уточнити зміст та усунути суперечності положення законопроекту (ч. 2 ст. 36) та Закону України «Про звернення громадян» (ст. 5) в частині застосування норми про анонімність особи, яка повідомляє про порушення академічної доброчесності.

З урахуванням вищевказаних уточнень, запропоновано нову редакцію ст. 8 проекту, яка нівелює правові суперечності щодо сфер регулювання.

Національна академія правових наук України звертає увагу на необхідність переосмислення норм проекту в частині:

- повноважень закладів освіти та наукових установ визначати питання притягнення до відповідальності на рівні локальних актів цих суб'єктів (статті 8, 20-22, 33 проекту);

- застосовування санкцій (ст. 21 та ст. 22 проекту);
- відповідальності закладів освіти і наукових установ (ст. 35 проекту);
- строку розгляду питання про порушення академічної доброчесності (ч. 4 ст. 36).

Національна академія педагогічних наук України надає рекомендації без зазначення суттєвих зауважень. Звертає увагу на необхідність внесення правок термінологічного характеру та конкретизації окремих норм законопроекту.

Національна академія мистецтв України підтримує проект без зауважень.

Національна академія медичних наук України, в цілому підтримуючи проект, вважає необхідним уточнити питання щодо терміну зберігання первинних робочих, довідкових чи інших матеріалів, які використовувались при підготовці дисертаційних / кваліфікаційних робіт.

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти як активний учасник розробки проекту в цілому підтримує запропонований проект та готове долучитися до всіх етапів його обговорення та доопрацювання.

Громадська організація «Спілка ректорів закладів вищої освіти» в цілому підтримує проект та надає зауваження та пропозиції змістового і термінологічного характеру.

Освітній омбудсмен України наголошує на необхідності розробки державного механізму контролю доброчесності щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників та відповідальності за порушення академічної доброчесності в загальній середній освіті.

Підкомітет з питань вищої освіти, розглянувши на своєму засіданні 7 травня 2024 року в межах предмету відання Комітету з питань освіти, науки та інновацій законопроект (реєстр. № 10392 від 08.01.2024) та надані до нього експертні висновки, пропонує за результатами розгляду на засіданні Комітету з питань освіти, науки та інновацій рекомендувати Верховній Раді України прийняти зазначений проект Закону за основу та доопрацювати його до другого читання з урахуванням зауважень та пропозицій, висловлених ГНЕУ, центральними органами виконавчої влади, іншими установами та відомствами.

Заслухавши та обговоривши інформацію голови підкомітету з питань вищої освіти Гришиної Ю., Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій **ухвалив:**

Рекомендувати Верховній Раді України:

1.1. Відповідно до частини третьої статті 93 Регламенту Верховної Ради України включити проект Закону України «Про академічну доброчесність» (реєстр. № 10392 від 08.01.2024), поданий народними депутатами України Стефанчуком Р.О., Гришиною Ю.М та іншими народними депутатами України, до порядку денного одинадцятої сесії Верховної Ради України.

1.2. Відповідно до частини першої статті 114 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» прийняти за основу проект Закону України

«Про академічну доброчесність» (реєстр. № 10392 від 08.01.2024), поданий народними депутатами України Стефанчуком Р.О., Гришиною Ю.М та іншими народними депутатами України.

1.3. Доручити Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій доопрацювати зазначений законопроект з урахуванням поправок і пропозицій суб'єктів права законодавчої ініціативи та внести його на розгляд Верховної Ради України у другому читанні.

1.4. Доповідачем на пленарному засіданні Верховної Ради України визначити народного депутата України, голову підкомітету з питань вищої освіти Гришину Ю.М.

Голова Комітету

Сергій БАБАК